

LIBRIS We know books
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Vinogradov, A.

Defăimarea lui Paganini / A. Vinogradov; trad.: Vasile Teodorescu, Ecaterina Brandabur – București: Paul Editions, 2024

I Ecaterina Brandabur (trad.)

II Vasile Teodorescu (trad.)

ISBN 978-630-6588-73-2

A. VINOGRADOV

DEFĂIMAREA LUI PAGANINI

Violonistul diavolului

Traducere de: VASILE TEODORESCU și
ECATERINA BANDRABUR

Paul Editions

Casa Presei Libere 1, corp C1, Sector 1, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro

tel: 0730.660.427; 0731.884.583

Paul Editions

CAPITOLUL I

ORAȘUL ZEULUI CU DOUĂ FEȚE

Când timpul deschide o cale nouă, săpând noi brazde pe fața pământului, vechile drumuri – asemenea zbârciturilor de pe un obraz smochinit – își pierd urmele de altădată. Drumurile, pe care istoria le croiește între diferite țări, au parte de năstrușnice prefaceri. Unele te uimesc prin prospețimea, lărgimea și viața lor clocotitoare; altele, căutând să-și păstreze măreția de veacuri, se pustiesc, totuși, și se cufundă în tihna paraginilor. Iarba începe să răsară printre lespezile de piatră, iar rădăcinile copacilor – șuvoi vânjos de viață nouă – urnesc pietrele din loc. Până și păsările și dihăniile uită că, pe aceste drumuri, s-au perindat odinioară care triumfale sau a umblat picior de om. Multe din drumurile croite să dureze veacuri de-a rândul își mai păstrează trăinicia de odinioară, dar rămân de izbeliște.

Orașele, așezate de-a lungul marilor drumuri ale istoriei, poartă și ele urmele acestor prefaceri. Unele cad în paragină, altele, dimpotrivă, se umplu de o larmă pe care nu o cunoscuseră mai înainte. Unele se lătesc, înghițindu-și periferiile și ajungând hăt departe cu străzile lor, în timp ce, pe caldarâmurile desfundate ale altora, încolțesc semințele aduse de vânturile pornite din crângurile și câmpiile învecinate... Bisericile părăsite de la marginile orașelor sunt tănuite de frunzișul sălbătic al copacilor; pe clopote se așterne colbul, iar pânza urzită de păianjeni, între limba și gura lor, licărește în bătaia soarelui.

Nici numele orașelor nu s-au dat la întâmplare. Astfel, nu întâmplător, și-a luat numele de Genova orașul în care s-a născut Paganini, omul condamnat din pricina genialității sale și blestemat pentru talentul pe care l-a avut.

NOTĂ

Deși s-au făcut anumite modificări, am păstrat cât mai fidel textul traducerii originale.

În Evul Mediu, cetatea se numea *Janua*, cuvânt care, pe latineste, înseamnă „ușă”. Dar nu chiar o ușă cu canaturi și balamale, ci poartă sau prag, care desparte lumea largă de locuința strâmtă a omului. *Janua* însemna, deopotrivă, întâmpinarea zilei ce va veni – prag între ziua de ieri și începutul zilei de mâine – ca și privirea ațintită înspre viitor, neuitând însă trecutul. Zeul roman Janus era păzitorul pragurilor de casă și al porților orașelor, întruchipare a unei himere geometrice, care statornicea hotarul dintre trecut și viitor, locul unde prezentul devine mai subțire ca umbra pânzei de păianjen.

De aceea, zeul roman era înfățișat printr-un cap cu două fețe. Cu o față privea înainte și cu alta îndărăt, deși amândouă fețele erau ale aceluiași cap.

Să nu uităm că prima lună a anului poartă numele de ianuarie, fiindcă, odată cu venirea ei, se încheie ultimele clipe ale anului care s-a scurs, iar prin ger și vifor străbat glasurile apropiației primăveri din noul an.

Odinioară, Mediterana – această gigantică elipsă – era împodobită cu o cunună de orașe strălucitoare. În apusul îndepărtat, dincolo de Coloanele lui Hercule, se întindea Oceanul Atlantic. Vechile inscripții grecești pomenesc de călătoriile fenicienilor în partea cealaltă a Coloanelor lui Hercule și despre expediția lui Jason, care a purces să caute lâna de aur. Platon, în „Timeu” și „Criton”, povestește că, dincolo de Coloanele lui Hercule, era odinioară un drum care ducea înspre Atlantida. Aceasta a pierit în valurile oceanului, dar rămășițele vechilor ei popoare le mai întâlnim și astăzi pe fața pământului. Așa cum Arhimede vorbește de firicele de nisip, tot așa Platon povestește despre lumile vechi, despre dispariția lor și nașterea altora noi. Lumea veche n-a depășit Coloanele lui Hercule. Îndrăzneții marinari care au pornit spre soare-răsare, deschizând drumuri spre Orient, au avut mai mult noroc decât cei care au călătorit spre soare-apune. Spre Răsărit, se așteptau atât privirile celor ce râvneau la aurul Indiei, cât și gândurile celor mistuiți de dorința de a vedea focul nestins al candelelor Ierusalimului. O pafta strălucitoare

la cingătoarea de orașe din jurul Mediteranei, cheie a porților pământului – iată ce era Genova în veacurile acelea.

În Genova, a văzut lumina zilei omul care a năzuit să închidă ușa spre lumea veche și să deschidă poarta spre lumea nouă. La Genova, s-a născut Columb.

Când aurul Americii a potopit Europa și când vechii Indii din Levant i-au luat locul Noile Indii, s-a stins viața drumurilor ce treceau pe la poarta genoveză, legând Europa cu străvechiul Orient.

În secolul XIV, Genova a pierdut Ciprul; peste patru veacuri, a pierdut și Corsica. Această insulă genoveză a fost cotropită de francezi. Iar mai apoi ofițerul corsican Bonaparte a pornit spre Italia, coborând din nord, împreună cu Massena, și s-a îndreptat spre Genova. Orașul cucerit a încercat să-și păstreze neatârarea și, chiar sub ocupația lui Bonaparte, Republica genoveză continua să-și aleagă dogii. Pe timpul lui, au mai existat încă douăsprezece guvernăminte și opt prefecturi. Aristocrația din consiliul celor zece cărmuia orașul. Orașenii bogați și nobilimea – trei sute la număr – alcătuiau Consiliul cel mare al cetății.

CAPITOLUL II

LEGENDA NAȘTERII

Din gangul care se strecura printre case, dând într-altă uliță, trei trepte tocite și murdare te duceau la clădirea cenușie din *Passo di Gatta Mora*. Pe aceste trepte, spune legenda, alunecase o moașă... Poticnindu-se, ea pomeni numele dracului. În aceeași clipă ușa se deschise și se auzi scâncetul răgușit și pițigăiat al noului născut, care era Paganini.

Copilul a plâns toată noaptea, a plâns și dimineața. Plângea, tânguindu-se parcă împotriva cruzimii părinților, care-l

chemaseră la viață într-o noapte atât de neagră și furtunoasă, când marea infuriată se izbea de cele două diguri genoveze, bubuind ca o gură de tun.

Era în noaptea de 27 octombrie a anului 1782.

CAPITOLUL III

MIZERIE

În apropiere de Passo di Gatta Mora, se afla, în anii aceia, o clădire lunguiață, care atrăgea privirile trecătorilor prin cercevelele înnegrite ale ferestrelor, prin petele de igrasie, prin tencuiala scorjită și înverzită. Era un han pentru săraci – *Albergo dei poveri*.

În ceata de copii zdrențăroși, ce năvăleau în stradă tocmai din acea clădire, ca să se joace cu corăbioare de lemn sau de hârtie, făcându-le să plutească pe băltoacele din preajmă, sau care se încăierau în mijlocul uliței, umplând-o de țipete și larmă, puteai zări un băiețaș cu frunte lată, cu un nas foarte lung, cu păr negru, încârlionțat, și cu falca atât de ieșită în afară, încât avea înfățișarea unei maimuțe. Doi ochi mari, negri, te izbeau în mod ciudat, dacă-i priveai chipul slut. Față de întreaga arătare a copilului – brațe lungi, picioare subțiri, cu labe enorme, degete prelungi la niște mâini deșirate – ochii aceștia, neobișnuit de frumoși, te surprindeau. Când ochii îi scânteiau de curiozitate, i se schimba întreaga față, pierzându-și, ca prin farmec, urâtenia. Dar impresia aceasta trecătoare se destrăma într-o clipă și mica făptură, rânjind, țipând și înjurând sălbatic, se năpustea, laolaltă cu alți tovarăși de joacă, asupra celorlalți copii, șterpelindu-le corăbioarele și bărcuțele purtate pe șuvoaiele rezezi ale apei de pe marginea străzii.

În gangurile întunecoase și înguste ale „Hanului“, copiii se jucau de-a v-ați-ascunselea. Duminica după-amiază, se

strângeau ca să caște gura la vreun olog bătrân, care, după ce se îmbăta bine, își bătea baba cu cârja. Copiii se cocoțau pe ultima treaptă a scării și, de acolo, priveau pe geamul de deasupra ușii și se desfătau în voie cu scenele acestea de familie. Adesea, apropiindu-se tiptil de ușa odăiței în care cerșetorii jucau zaruri, ei așteptau cu răbdare clipa când păgubașii se luau la bătaie cu câștigătorii.

Una dintre primele lovituri pe care viața i le-a hărăzit lui Niccolo a fost o boală lungă și grea. A zăcut trei săptămâni cu fierbințeli mari, aiurind și sărind din pat, încât a trebuit să i se lege mâinile și picioarele și să i se pună pe cap, tot timpul, ștergare udate în apă rece. Boala îl vlăguise. Pentru multă vreme, rămase departe de joaca celor de aceeași vârstă. Ceasuri întregi cânta din lăută, în timp ce mamă-sa cârpea, spăla, călca și pregătea cina sărăcăcioasă. Începu să cânte și din chitara lui taică-său.

Niccolo creștea sub ochii grijulii ai mamei. Pe fratele mai mare, Francesco, mai că nu-l zărea pe acasă: el vorbea totdeauna în taină cu bătrânii care veneau la taclale pe la signor Antonio. Francesco era, pentru Niccolo, un străin, ba mai mult încă – un om nesuferit. La rândul-i, signor Antonio dădea tot mai rar pe acasă.

Trezindu-se într-o noapte, Niccolo văzu pe maică-sa ingenunchiată în fața crucifixului și rugându-se. Tată-său nu era acasă. Mama aruncă o privire feciorului și, apropiindu-se de pat, îi spuse:

— De ce nu dormi? O să vină și tata îndată, că nu-i departe. Joacă și pierde; speră să ne aducă fericire, dar ne cășunează numai necezuri!...

Abia a doua zi, pe la amiază, se întoarse acasă Antonio Paganini. Băiatul cânta din lăută. Era atât de absorbit, încât nu băgă de seamă când intră tatăl. Acesta rămase locului și îl ascultă zâmbind. În spatele lui, chiar în prag, se oprise și mama. Când băiatul sfârși de cântat, tatăl începu să-l aplaude și apropiindu-se de dânsul, puse, poate pentru prima dată, palma lui mare pe capul negru și cârlionțat al copilului. Micul maimuțoi deschise

larg gura cu dinții galbejiți, ridicându-și privirea speriată și lingușitoare înspre chipul aspru al bătrânului.

— Vai, cât ești de slut! – rosti deodată signor Antonio. Duiosia i se irosise de pe obraz. Apoi, întorcându-se către nevastă-sa, îi zise:

— Hai, Tereza, fugi și cumpără ceva de-ale mâncării. Mi-e o foame de lup. Azi ni se cuvine să ne veselim puțintel.

Luă chitara, se așază în fața băiatului și-i făcu semn din cap.

— *Carmagnola!*

Tatăl cânta bine, băiatul încerca, sfios, să-i țină isonul. Apoi, Antonio Paganini lovi coardele, dădu la o parte chitara și, cu pași mari, hotărâți, trecu în camera de alături. Ieși de acolo cu o vioară veche și spuse băiatului:

— Niccolo, am să te învăț să cânti la vioară! Am să fac din tine o minunăție! Ai să câștigi bani mulți. Știi tu ce-i asta? E vioara care a aparținut unui străbunic al nostru, înmormântat la Capua, chiar în biserica Sfânta Anna. Ceea ce am pierdut eu la bursă, va trebui să câștigi tu, cu vioara. Azi e o zi norocoasă. Vezi mașina aceea? – și arată cu mâna spre niște table de carton, ce se aflau pe masa de scris. Asta-i invenția mea! Am în mână secretul succesului. Discurile astea simple, de carton, se învârtesc și-mi arată taina câștigului...

În clipa aceea, signora Paganini intră cu un coș în mână:

— Pot să plec, Antonio?

— Da! Da! Du-te! Scoase din buzunarul vestei un teanc de bancnote și, alegând-o pe cea de valoare mai mică, i-o întinse. După cum vezi, Terezo, zise el, treburile merg mai bine. Mașina mea de ghicit nu m-a înșelat. Acum știu precis ce numere de loterie trebuie să cumpăr, ca să câștig!...

— Nu te mai osteni degeaba! – îl întrerupse nevasta. Nu-i nevoie să mă minți: știu doar că joci cărți...

— Ba tu minți! – tună bătrânul. Hai, cară-te! Vezi-ți de treabă...

Și astfel începu prima lecție de vioară. Bucățica de om pricepea cu greu cele ce dorea taică-său. Acesta se înfuria și, la fiecare greșală, îl plesnea peste ceafă. Apoi luă de pe masă

o linie lungă, colțuroasă, și se apucă s-o folosească la fiecare greșală a băiatului. Cu lovituri dibace și aparent ușoare, îi dădea peste mâini, umplându-i-le de vânătaii. Când Tereza Paganini reveni cu cele târguite, signor Antonio se afla în culmea mâniei. Zăvorâse copilul în cămară, poruncindu-i să execute acolo primul exercițiu de vioară.

Timp de un ceas răsunară din încăperea aceea strâmtă sunetele sălbatice și stridente, în timp ce Antonio Paganini ședea la masă cu nevastă-sa, cinstindu-se cu vinul adus. Se lăuda cu câștigurile sale și îl blestemă pe signor Law, care ruinase băncile franceze și invadase toată Franța cu bancnote fără valoare, în locul monedei sunătoare de mai înainte, bună și trainică. Îi blestema pe acționarii italieni, care se înțeleseseră cu negustorii francezi. În zilele în care „nemernicii ăia“ de francezi pusese mână pe fortăreața cea mare a Parisului și, lepădându-se de sfânta biserică și de Dumnezeu, vârașeră pe rege la închisoare – mărire erau bântuite de uragane, care nu mai semănau nici pe departe cu furtunile de altădată... Dar nici o furtună nu pricinuiseră atâta pagubă comerțului maritim ca răscoala gloatei franceze. Englezii popriseră vasele comerciale ale Franței. Negustorii francezi încetaseră plățile către băncile italiene. Bursa își încetase activitatea. Ale cui păcate trebuia să le ispășească el, Antonio Paganini, vechi și cinstit misit? De ce tocmai el trebuia să îndure atâtea din cauza răscoalei norodului din Franța?

— Și gloata asta blestemată, defilând pe ulițe cu bonete roșii și cu hârci înfipite în vârful sulitelor, intonează cântecul nostru genovez *Carmagnola!* Cum de nu le e rușine să batjocorească frumoasele noastre cântece!...

Limba bătrânului Paganini se împleticea tot mai mult. Tot mai des folosea Antonio cuvinte grele. Îi înjura pe toți, vorbea de necinstea nobilimii, de falimentul negustorilor.

Din senin, se apucă să-și laude mașina de ghicit numerele câștigătoare. Nu-și dădea seama că soția sa tace, nici nu vedea suferința întipărită pe chipul ei. Tocmai când se lăuda mai tare, lovi cu pumnul în masă:

— Mii de draci! Auzi cum cântă băiatul? O să ajungă departe!...

Abia atunci îndrăzni Tereza să-i aducă aminte că băiatul fusese bolnav nu demult, că era primejdios să i se ceară eforturi atât de grele și de îndelungate și că era timpul să stea și el la masă. Signor Antonio îi tăie cu grosolanie șirul vorbelor.

— Nu va îmbuca nimic până ce nu va cânta primul exercițiu fără nici o greșeală!

CAPITOLUL IV

RĂZBOI

La „Han“ se povesteau lucruri ciudate. Francezii așezaseră pe una din marile piețe ale Parisului un fel de estradă, iar pe estradă puseseră niște stâlpi, între care prinseseră un triunghi mare de oțel, care luneca de-a lungul scobiturilor și cădea cu vârful ascuțit în jos. Într-un cuvânt, francezii imitaseră mașina folosită de bătrânii măcelari din Milano pentru a ucide vitele la abator. Mașina lor, însă, era pentru capete de oameni. L-au scos pe rege din turnul în care-l ținuseră prizonier, l-au pus sub mașină și au lăsat să-i cadă pe ceafă triunghiul cel greu de oțel. Ridicară apoi căpățâna despărțită de trup și, ținând-o de plete, o arătară poporului parizian strâns în preajmă, strigând: „Iată adevăratul rege al Franței!“.

Niccolo asculta cu uimire toate aceste vorbe, ce umblau din gură în gură. Se spunea că regele fusese un ticălos și un trădător al poporului, așa încât uciderea lui era o pedeapsă meritată pentru crimele de care se făcuse vinovat în fața țării. Se mai spunea că chemase în ajutor oști străine, pentru a trece Franța prin foc și sabie; se vorbea despre satele franceze, cuprinse de flăcări, despre grozăviile foametei îndurate de cei mulți, despre coaliția împăraților vecine, unite pentru a salva pe Ludovic al

XVI-lea și despre războiul ce l-au pornit împotriva poporului francez răsculat.

— ... Ai auzit? Francezii cântă *Carmagnola* noastră...

Micul Paganini cânta acum destul de bine. Învățase notele. Iar când lipsea de acasă bătrânul, încerca să compună singur mici cântece. În închipuirea lui, îi vedea pe francezii cu bonete roșii, avântându-se cu drapele ca să cucerească fortăreața Parisului. „Bastia, Bastillo“, parcă așa-i zice, se căznea să-și amintească micul Paganini, și sunetele ce îi veneau de la sine le reda în cântecul viorii lui vechi și prea mari pentru el. *Carmagnola* suna melodioasă, plină de viață. Părea alt cântec, altă *Carmagnolă*. Într-o zi, profitând de lipsa tatălui, micul Paganini plecă pentru prima dată de acasă, cu gândul să împărtășească și altora cântecul lui. El păși prin gangul întunecos al „Hanului“, parcă dosind o pradă. Aici își făcu Niccolo debutul în fața lumii. Simți o mândrie deosebită când glasului viorii lui i se alăturară și vocile oamenilor care-l ascultau. Femeile și bărbații, strânși împrejur, cântau în cor o nouă *Carmagnolă*. O cântau acum cu toată bogăția de nuanțe pe care i-o dăruise arcușul lui Paganini.

Ca și înainte, soarele strălucea viu deasupra Genovei. Ca și înainte, valurile mării susurau blând, scaldând digul de la Darsena Reale. Ca și înainte, arborii înfloriți din grădina publică, se legăneau ritmic, în timp ce monumentele de marmoră din cimitirul Genovei sclipeau albe în bătaia razelor, străjuind, neclintite în măreția lor, vechile morminte ale aristocraților genovezi.

Nimeni, în afară de consiliul cetății, nu știa că uraganul ce smulgea acoperișurile palatelor bate de la nord spre sud și din apus spre răsărit și că, poate, peste noapte, cerul senin al Genovei se va acoperi de nori. Umblau zvonuri nelămurite că, undeva, în Alpii apuseni, prin trecătorile munților, apăruseră uniforme roș-albastre și că armata de cavaleriști, ce se îndreaptă spre Castel-Franco și cetatea Bard, poartă în frunte niște flamuri tricolore. Dar acestea nu erau decât zvonuri. Se rostea un nume italianesc, un nume vestitor de viață fericită și

norocoasă pentru cel care-l purta. Buonaparte – soartă bună – era numele omului care venea dinspre nord, îndreptându-se către sud, în fruntea unei întregi oștiri de răsculați.

— Cine-i omul acesta? – spunea bătrânul Paganini, șezând la masă. E feciorul unui simplu sindic¹ corsican. Cum dracu își îngăduie canalăia asta să poarte uniformă de general, când nu-i nici măcar nobil francez? Cum o să fie în stare să se împotrivească armatelor regulate ale împăratului austriac? Se apropie sfârșitul lumii, adăugă el, sfârșind de băut a patra sticlă de vin. În curând n-o să mai avem unde fugi!

Bursa genoveză se redeschisese de două ori și, de fiecare dată, signor Paganini câștigase bănet, nu glumă. Avea noroc și la cărți, ca și în năstrușnicele sale afaceri cu loteria. Vecinii șușoteau că n-ar fi tocmai lucru curat cu numerele acelea de loterie, că roțile mașinii ar fi unse cu ulei de aur... Bătrânului îi mergea ca-n povești.

Când, pe ulițele Genovei, se porniră vânturile reci ale iernii, lumea începu să fie tare îngrijorată: se vorbea pe față despre înaintarea trupelor franceze dinspre apus, dinspre Nisa. Bătrânul Paganini, însă, părea că nu vede și nu aude nimic. Era cu totul absorbit în operațiunile nespuse de complicate ale unei noi... loterii. Acum, nu mai avea ochi să vadă mașina – cu discurile ei de carton, cu planșetele de lemn, cu acele, săgețile și indicatorul ei de oțel. Biata mașină zăcea într-un ungher plin de praf, și nici motanul n-o mai băga în seamă. Acum nu mai avea nevoie să facă, noaptea, calculele acelea nebunești. Hârșăitul acelor de oțel pe discuri de carton, asemănător ronțăitului unui șoarece, încetase. Limbile ceasornicului alergau, de data aceasta, singure pentru signor Paganini – timpul lucra pentru el.

Paganini se lăsa în voia soartei. Curentul vremii îi mâna pașii. Apele erau tulburi și, tocmai în aceste ape tulburi, fostul misit genovez avea să prindă un pește gras.

În nord, lucrurile mergeau prost. Puternicele și solidele întreprinderii financiare din orașe începeau să se clatine.

Corăbiile nu mai plecau pe mare. „Pirații militari“ ai Angliei ajunseră stăpânii Mediteranei. Romanelli și Spiro, proprietarii unei bănci din Genova, chemară la ei, dis-de-dimineață, pe misitul Antonio Paganini. Citiră împreună proclamația generalului Bonaparte:

„Soldați! Ați fost prost hrăniți, sunteți aproape goi! Guvernul republican vă datorează totul, dar nu poate face nimic pentru voi. Răbdarea și curajul eroic, de care dați dovadă, vă fac cinste, dar din aceste virtuți nu vă puteți făuri nici glorie și nici nu puteți dobândi câștiguri. De aceea, am luat hotărârea de a vă scoate din munți, spre a vă duce într-una din văile cele mai roditoare din lume. În fața voastră se deschid drumuri largi, cu orașe mari; o să vedeți o provincie înfloritoare, o țară nouă. Acolo vă așteaptă onoarea, gloria, bogăția!“.

— Așadar! – exclamă bancherul Spiro, fluturând sub nasul lui Paganini fițuica de hârtie albastră. Așadar, soldătoiu! ăsta necioplit a și trecut la înfăptuirea celor promise armatei lui de tâlhari cu care vine dinspre Nisa?

— Da! – își răspundea tot el singur. Secătuieste orașele cu jafurile și supune populația unui tribut mai greu decât moartea!

— Ne-am hotărât să închidem banca! – rosti mai departe asociatul său, adresându-se lui Antonio Paganini. Iar ție, care ne-ai fost un ajutor credincios, îți facem o propunere, care nu poate decât să te onoreze: vei pleca în nord, luând cu tine și oarecare bagaj, anume niște saci cu actele băncii: ipoteci, polițe, chitanțe, acțiuni și rente. Numerarul îl lășăm deocamdată aici. Închidem banca și plecăm pentru câțva timp din Genova, undeva mai departe, iar tu vei duce la Cremona sufletul și inima băncii noastre.

Antonio rămase multă vreme pe gânduri. Chipul i se posomorî din ce în ce mai mult. Cu pleoapele neclintite, urmărea prin oglindă expresia de pe fața celorlalți. În sfârșit, își ridică privirea plină de o spaimă prefăcută. Pe chipul bancherilor se ivi nedumerirea.

— Noi ți-am încredințat tranzacții însemnate, ai fost mijlocitorul nostru în toate afacerile maritime ale băncii.

¹ Reprezentantul unei instituții, obști sau corporații. (n. t.)